

VOORWOORD

Op donderdag 8 april 2010 zijn tijdens een feestelijke bijeenkomst in de Burgerzaal van het Hilversumse raadhuis de architectuurprijzen over 2007 en 2008 uitgereikt. Het was de eerste keer dat het bestuur van de medio 2009 opgerichte Stichting Hilversumse Architectuurprijs de prijsuitreiking organiseerde.

De Vakprijs

Uit een lijst van tien genomineerden koos de vakjury één ontwerp. Jo Coenen, voorzitter van de vakjury overhandigde de prijs aan winnaar VHP Architecten uit Rotterdam. De jury prees de manier waarop het ontwerp van 11 appartementen aan de Diepeweg / Naarderstraat in de omgeving is ingepast. 'Het gebouw absorbeert de omgeving en geeft die vervolgens een nieuwe uitstraling. Dit project had nergens anders kunnen staan en is typisch Hilversums', aldus juryvoorzitter Jo Coenen.

De Publieksprijs

Het publiek, de inwoners van Hilversum en omgeving stemden in de afgelopen weken met overtuiging op het ontwerp van Moost + Arc2, het Filmtheater aan het Herenplein.

De prijzen

De winnaar van de Vakprijs ontving een bronzen penning in de traditie van W.M. Dudok. Op de penning staat in reliëf het winnende ontwerp. Op de achterzijde is het raadhuis van Hilversum en W.M. Dudok te zien. De Publieksprijs bestaat uit een glazen object met het ontwerp van het Filmtheater daarin gegraveerd.

Thema

Het thema van de avond was 'monumenten van de toekomst'. Architect en bestuurslid van de Stichting Hilversumse Architectuurprijs Hans Ruijssenaars hield een inspirerende inleiding waarna een paneldiscussie plaatsvond. De avond eindigde met de uitreiking van de prijzen. De beschrijving van de genomineerde projecten, de jurybeoordeling, de organisatie van de Publieksprijs en de inleiding van Hans Ruijssenaars vindt u in dit boekje.

Namens het bestuur van de Stichting dank ik iedereen die het werk van de Stichting en deze eerste prijsuitreiking heeft mogelijk gemaakt. Inmiddels is het bestuur gestart met de voorbereiding van de volgende ronde: de Vakprijs en de Publieksprijs over de jaren 2009 en 2010. Daarmee is de inhaalslag voltooid en wordt de Hilversumse Architectuurprijs eenmaal per twee jaar uitgereikt. Op onze website www.hilversumsearchitectuurprijs.nl is regelmatig nieuws over het werk van de Stichting te vinden.

Peter van Dulst, voorzitter

Juryrapport Hilversumse Architectuurprijs 2007-2008

De prijs

De Hilversumse Architectuurprijs is in 2009 in het leven geroepen door de Stichting Hilversumse Architectuurprijs. Deze prijs is een tweejaarlijkse onderscheiding in de vorm van een vakprijs en een publieksprijs.

De Hilversumse Architectuurprijs wordt voor het eerst uitgereikt in 2010 over de jaren 2007 en 2008. Het doel van de prijs is het bevorderen van de kwaliteit van de architectuur, stedenbouw en landschapsinrichting te Hilversum, voortbouwend op de traditie van de Hilversumse jonge bouwkunst. En het bevorderen van de betrokkenheid van de Hilversumse bevolking bij architectuur, stedenbouw en landschapsinrichting in het algemeen en die van Hilversum in het bijzonder.

De projecten - longlist

In de periode 2007-2008 zijn circa 50 projecten gerealiseerd. De selectiecommissie selecteerde 10 projecten die naar haar oordeel het best voldeden aan de volgende criteria:

- opgeleverd tussen 1 januari 2007 en 31 december 2008
- liggen binnen de gemeentegrenzen van Hilversum
- bouwvergunningplichtig en/of aanlegvergunningplichtig
- bevordert de kwaliteit van de architectuur, stedenbouw en landschapsinrichting te Hilversum
- voortbouwend op de traditie van de Hilversumse jonge bouwkunst
- bevordert de betrokkenheid van de Hilversumse bevolking bij architectuur, stedenbouw en landschapsinrichting in het algemeen, en die van Hilversum in het bijzonder.

De commissie bestond uit

- Peter van Dulst (voorzitter bestuur Stichting Architectuurprijs)
- Stef van Breugel (interim-directeur Museum Hilversum) en
- Rik Egberts (architect).

De projecten – shortlist

1 Filmtheater

- architect: Moost & ARC
- programma: 3 filmzalen, foyer.
- datum oplevering: 2007

2 Sporthal /zwembad De Lieberg

- architect: Mecanoo Architecten
- programma: zwembad, sportvoorzieningen.
- datum oplevering: 2008

3 Ooievaarplein

- architect: Kingma Roorda
- programma: 46 woningen
- datum oplevering: 2008

4 Appartementen Naarderstraat

- architect: VHP Architecten
- programma: 11 appartementen met binnentuin en parkeergelegenheid op eigen terrein
- datum oplevering: 2008

5 Hestiahof Utrechtseweg / Laapersveld

- architect: KOW Architecten
- programma: appartementen en grondgebonden woningen
- datum oplevering: 2007

6 Nieuweg, daklozenopvang en woningen

- architect: H&E Architecten
- programma: daklozenopvang en 27 starterswoningen
- datum oplevering: 2008

7 Liebergen

- architect: M. van Haaren / Archivolt Architecten
- programma: woningen aan de Valkstraat / Kamerling Onnesweg e.o.
- datum oplevering: 2007

8 Liebergen

- architect: Braaksma & Roos Architecten
- programma: woningen aan de Minckelersstraat e.o.
- datum oplevering: 2007

9 Liebergen

- architect: Mulleners & Mulleners Architecten
- programma: woningen aan de Marconistraat e.o.
- datum oplevering: 2007

10 Uitbreiding raadhuis

- architect: Van Hoogevest Architecten
- programma: kantoor en publieksvoorzieningen, inrichting buitenruimte
- datum oplevering: 2008

De jury

- Jo Coenen, architect (*voorzitter*)
*directeur @MIT en
hoogleraar Restauratiekunde aan de TU Delft*
- Jurriaan van Stigt, architect
LEVS Architecten
- Lodewijk Baljon
*landschapsarchitect,
Lodewijk Baljon Landschapsarchitecten*
- Ben Hammer
*directeur Mee-Veluwe en
voormalig wethouder in Hilversum*
- Jim Klinkhamer
*architect en
voormalig voorzitter van de Hilversumse
welstandscommissie*
- Indira van 't Klooster
*senior-projectleider Architectuur Lokaal
(secretaris zonder stemrecht)*

De beoordelingscriteria

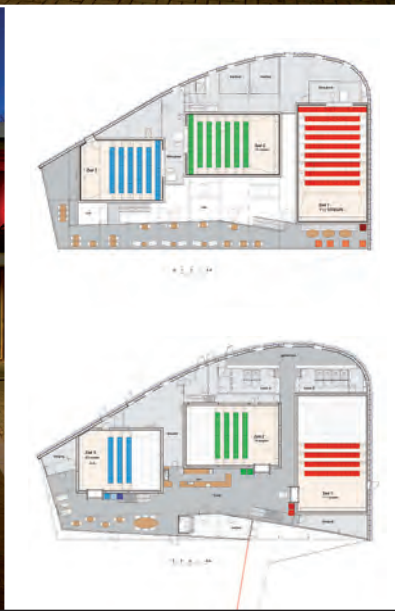
Aan de jury van de Hilversumse Architectuurprijs zijn geen aanvullende beoordelingscriteria meegegeven, zodat zij volledig vrij is in haar keuze. De jury voelt echter wel de behoefte om enkele gedachten te formuleren die als leidraad kunnen dienen bij het beoordelen van de plannen. Vooral van belang acht zij:

- de architectonische en stedenbouwkundige kwaliteit
- de mate waarin een gebouw een voorbeeld-functie kan vervullen voor de actuele en toekomstige Hilversumse bouwopgaven (zoals binnenstedelijke verdichting en kwalitatieve voorzieningen)
- de mate waarin de aard en opzet van het ontwerp een rol kan spelen in het lokale architectuurdebat.

Daarbij zal de jury zich afvragen of het project “typisch Hilversums” is. Dat betekent dat het gebouw locatiespecifiek moet zijn, nergens anders had kunnen staan. Het gaat de jury hierbij vooral om de vraag of het gebouw passend is op zijn plek, en niet om de bouwstijl waarin het is uitgevoerd.

Eerste ronde: langs de panelen die de architectenbureaus hebben aangeleverd

- 1 Filmtheater, Herenplein
- 2 Sporthal / zwembad, Jan van der Heijdenstraat
- 3 Ooievaarplein, in de context van het nieuwe plein
- 4 Appartementen, Naarderstraat
- 5 Hestiahof, Laapersveld
- 6 Daklozenopvang en starterswoningen, Nieuweg
- 7/8/9 Liebergen
- 10 Uitbreiding raadhuis

MOOST & ARC

PROJECTBESCHRIJVING

Filmtheater Hilversum

De uitdaging voor de architecten was om met beperkte middelen toch een gebouw met een warme en feestelijke uitstraling te ontwerpen.

Programma Een bioscoop met drie zalen en een foyer.
Opdrachtgever Sichting Filmtheater Hilversum.
Architect MOOST+ARC2 architectuurteam.

Project

Door het Filmtheater helemaal in de oksel van de oprit van het winkelcentrum Hilvertshof te situeren, bleef er aan de voorzijde van het gebouw genoeg ruimte over voor een nieuw plein: het Herenplein. Aan de voorzijde van het gebouw is een transparante gevel gemaakt die de wand van het plein vormt. (..) De achtergevel volgt de curve van de oprit. Het overgebleven gebied tussen de zalen en de achtergevel vormen de ruimtes voor ondersteunende functies, zoals filmcabines, keuken en kantoor. De foyer biedt direct toegang tot alle drie de zalen, die op hun beurt weer hun eigen kleur rood, groen en blauw hebben. De bioscoop is geheel in lichte materialen vervaardigd: hout, staal en glas. De houtconstructie draagt het dak van stalen profielplaat. Om akoestische redenen zijn de zalen ontworpen als drie doos-in-doos-constructies. De houtskeletbouw zaalwanden zorgen voor de stabiliteit van het gebouw. Deze zijn aan de buitenzijde gecapitonéerd met een fluweelzachte stof die voor een aangename sfeer in de foyer zorgt. Bij het ontwerp is gestreefd naar duurzame oplossingen.

Filmtheater

- programma: 3 filmzalen, foyer.
- datum oplevering: 2007

De jury spreekt haar waardering uit voor het enthousiasme en de inzet waarmee een groep vrijwilligers zich heeft gewijd aan dit gebouw. Het is een feestelijk gebouw geworden dat een positieve bijdrage aan het plein en de hele omgeving lijkt te leveren. En dat terwijl de eenvoudige constructie met beperkt budget tot stand is gekomen. Wel vraagt de jury zich af hoe het gebouw zich precies op het plein manifesteert. Is de gevel aan de achterzijde niet te gesloten? Is het gebouw overdag wel voldoende levendig?

MECANOO ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Sporthal de Lieberg

Mecanoo heeft samen met Proper Stok en de Alliantie de prijsvraag voor de herontwikkeling van het voormalige Regevetterrein gewonnen. Onderdeel van het plan is een sporthal.

Programma Masterplan voor 350 woningen, 400 m² kleinschalige bedrijvigheid en 4.000 m² sportvoorzieningen.

Opdrachtgever Proper Stok, Rotterdam.

Architect Mecanoo, Delft.

Project

Het voormalige Regevetterrein is altijd een herkenbare enclave met een eigen identiteit geweest. Villa Industria moet opnieuw een herkenbare enclave worden met een eigen sterke identiteit, gebaseerd op het vroegere industriële karakter van het Regevetterrein. Om dit te bereiken is als thema gekozen voor het industriële beeld van de jaren dertig, gekenmerkt door de overgang van een decoratieve periode (Art Nouveau) naar een moderne periode in de architectuur (Modernisme). (...) Blok L bestaat uit een nieuwe sporthal en een fitnesscentrum boven het bestaande zwembad De Lieberg. Het bestaande gebouw en de nieuwbouw zijn constructief los van elkaar gehouden, terwijl de zware nieuwe bakstenen gevel de twee gebouwen verbindt tot één geheel. Zo past ook het zwembad qua uitstraling binnen het nieuwe industriële karakter. Dit beeld wordt nog versterkt door de stalen zigzag kolommen die de sporthal en het fitnesscentrum dragen en de entree voor het zwembad markeren. De sporthal en het fitnesscentrum hebben elk hun eigen entree. (...)

Het interieur van de sporthal heeft een oppervlak van 28 x 44 meter en is in twee zaaldelen te splitsen. Aan de lange zijde liggen de kleedruimten met een uitschuifbare tribune. De fitnessruimte is verdeeld over twee verdiepingen en kijkt uit op de sportzaal.

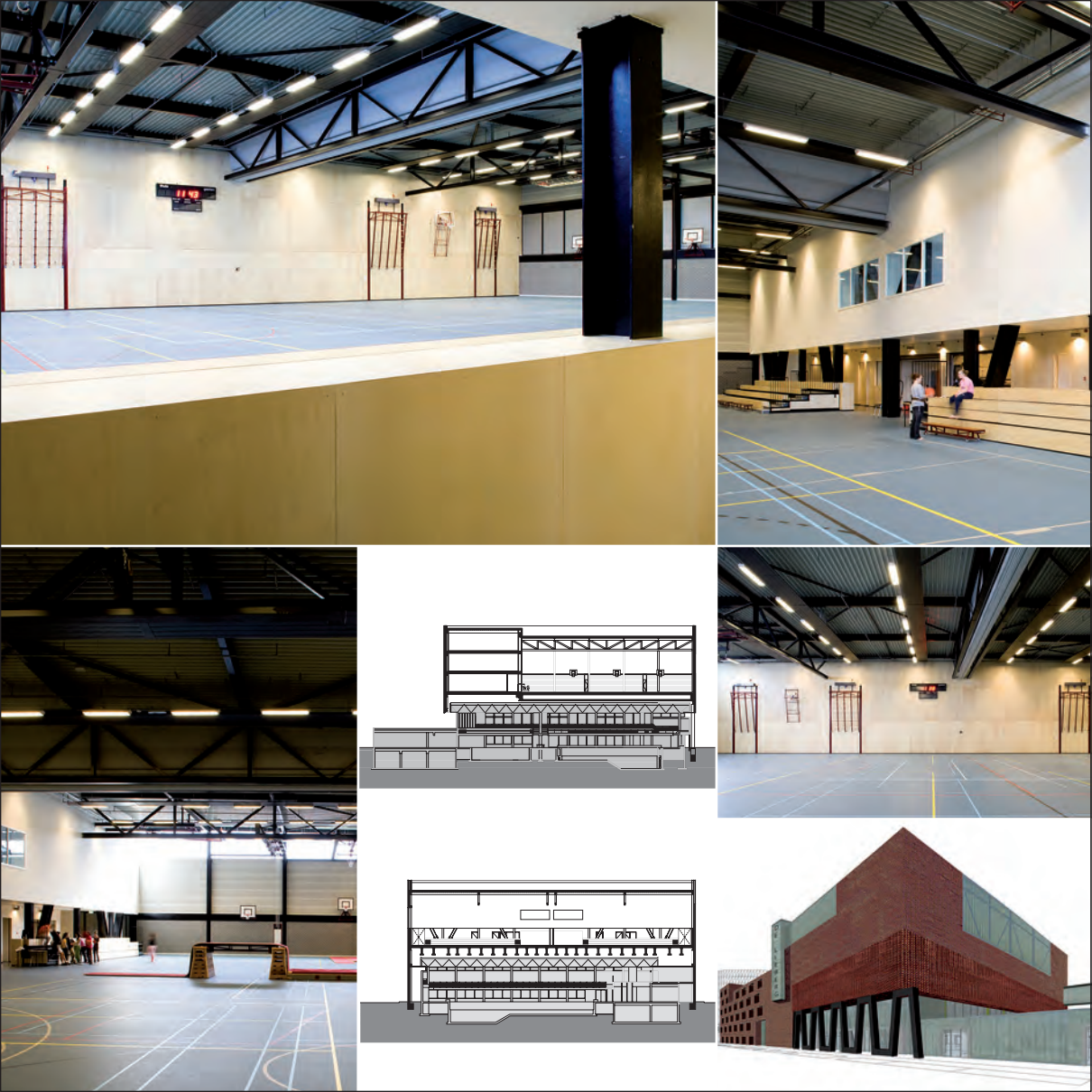
Bij de sporthal is gebruikgemaakt van de aanwezige staalconstructie. Door de schaal van de liggers en de verbindingen ontstaat het gevoel van een industriële hal. De houten wanden en tribunes zorgen voor een meer menselijke maat, een associatie met sport en warmere lichtreflecties in de hal.

Sporthal / zwembad De Lieberg

- programma: zwembad, sportvoorzieningen.

- datum oplevering: 2008

Dit project op het voormalige Regevetterrein bestaat uit een bestaand zwembad (De Lieberg) en een opbouw met sportvoorzieningen. Het geheel maakt op termijn onderdeel uit van Villa Industria: een bijzondere nieuwbouwwijk waarin ook een park en diverse voorzieningen zijn opgenomen. Naar verwachting is dit project dan ook fysiek geïntegreerd in een architectonisch geheel. Het ontwerp oogt ambitieus, maar de jury vraagt zich af of de kwaliteit en de betekenis van dit karakteristieke ontwerp op dit moment te beoordelen is, nu het nog niet is ingebed in de wijk als geheel.

KINGMA ROORDA

PROJECTBESCHRIJVING

Ooievaarplein (Liebergen)

Appartementen (33) en grondgebonden woningen (13). Dit project verrijkt de context met nieuwe kwaliteiten en een nieuwe samenhang.

Programma 46 woningen.
Opdrachtgever Dudok Wonen.
Architect Kingma Roorda architecten, Rotterdam.

Project

Het ontwerp ontleent enkele typische eigenschappen uit de directe omgeving (kleur) en uit de architectuur van Dudok (reliëf en kozijnkleur). Onder het motto gezamenlijkheid zijn de stedelijke ruimte, de bekleding ervan en de uitstraling primair. Eengezinswoningen en portiekwoningen versmelten tot één ongedeelde architectuur die het nieuwe plein vormgeeft. De drie nieuwe bouwvolumes - opgebouwd uit een tweelaags en een vierlaags deel - zijn zo gepositioneerd dat het plein lage en hoge toegangen heeft. Vanwege de beoogde verweving zijn de raamcomposities van de twee woningtypes familie van elkaar.

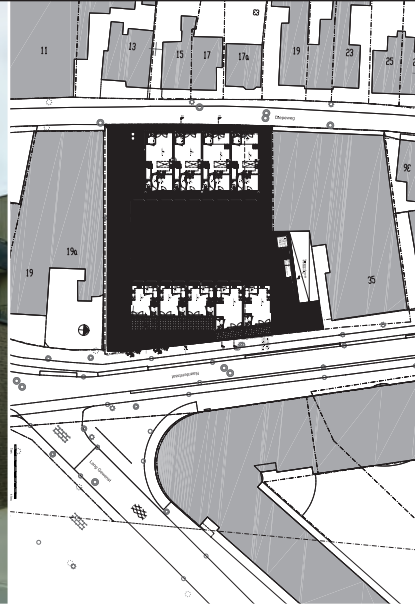
De gebouwen zijn met baksteen bekleed. Om de onderlinge samenhang te versterken zijn, daar waar de gebouwen elkaar naderen, de gevels voorzien van vier centimeter hautreliëf. Als tandwielen bevinden zich strepen tegenover strepen, stippen tegenover stippen. Diepe negges en enkele naar voren geplaatste ramen versterken het plastische effect. De stenen zijn verlijmd om de warme kleur van de speciaal ontwikkelde strengpersstenen te laten spreken. Acht acacia's vormen de vierde, schaduwrijke pleingevel.

Ooievaarplein

- programma: 46 woningen
- datum oplevering: 2008

De jury is verrast door de beheerste esthetica van het project en de zorgvuldigheid waarmee het lijkt te zijn uitgevoerd. De steenbehandeling en de kleur zijn prachtig. Bovendien past het goed in de context, omdat het letterlijk op de footprint van het oude plein staat. Maar is dat wel een goede keuze geweest? Kan het plein de verzwaaring van het programma dragen? Zijn de overgangen tussen privé- en openbare ruimte niet te hard?

VHP ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Appartementen Logerij

De locatie ligt op het grensvlak van de extensief bebouwde uitlopers van de Utrechtse Heuvelrug en de stedelijke stationsomgeving. In één oogopslag wordt hier de schaalovergang van royaal grondgebonden wonen naar gestapeld stedelijke wonen zichtbaar. Deze overgang is vertaald in verschillende woningtypologieën.

Programma	Eengezinswoningen (4) aan Diepeweg, appartement (1) en maisonnettes (10) aan Naarderstraat, overdekte parkeerplaatsen (17) op eigen terrein.
Opdrachtgever	Proper-Stok Woningen bv, Rotterdam.
Architect	VHP architecten, Rotterdam.

Project

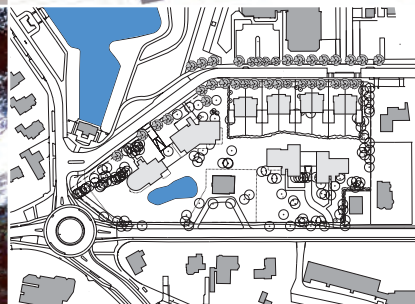
Een schil van baksteen omarmt de vijftien individuele woningen en bindt ze tot één stedelijk fragment. Met waxedwood gevels en dek wordt binnen deze 'harde' schil een warm collectief binnengebied met privé buitenruimten gecreëerd, die uitzicht bieden tot het stadhuis van Dudok. Parkeren voor bewoners is op maaiveld opgelost op het binnenterrein onder het dek.

Grote uniforme witbetonnen raamkaders die door de bakstenen schil prikken, geven door herhaling het plan eenheid en stedelijkheid. De kaders zijn op een subtiele manier geclusterd en verschoven zodat alle hoeken open zijn, maisonnettes, appartement en grondgebonden woningen afzonderlijk herkenbaar zijn in het geheel en elke woning uniek en aanwijsbaar wordt.

Appartementen Naarderstraat

- programma: 11 appartementen met binnentuin en parkeergelegenheid op eigen terrein
- datum oplevering: 2008

De jury is gecharmeerd van de stedenbouwkundige inpassing en de parkeeroplossing. Aan het ontwerp is af te lezen (dubbelhoge puien, overgang openbare ruimte) dat de architect heeft nagedacht over de complicaties van wonen aan de straat. De jury wil graag zien hoe de appartementen hun plek hebben gekregen op deze moeilijke locatie in het centrum van Hilversum. Tegelijkertijd is de vraag of de baksteen eigenlijk niet te donker is.

KOW ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Hestiahof, Laapersveld

Nadat het rijksmonument Villa Hestia in haar oude glorie was hersteld zijn rondom zijn twintig villa-appartementen en acht halfvrijstaande villa's gerealiseerd.

Programma appartementen (20) verdeeld over vier complexen met acht grondgebonden woningen.
Parkeerplekken: veertig ondergronds, acht op eigen terrein.
Opdrachtgever Bohemen Beleggingen bv.
Architect KOW (Dennis van den Bosch).

Project

Park Hestiahof was reeds in de negentiende eeuw een geliefde plek om te wonen. In 1881 kocht Hendrik Overeem drie hectare grond en bouwde er Villa Hestia. In 1995 werden buitenplaats en villa in zeer vervallen staat aangetroffen.

De oude, beeldbepalende, bomen zijn gehandhaafd. Het Park Hestiahof en de architectuur sluit goed aan op het grote park aan de overzijde en pompemaal dat in de jaren dertig is aangelegd volgens het ontwerp van de architect Dudok. De sfeer van de jaren dertig vertaalt ik naar de behoefte aan ruime verkaveling, veel groen in de omgeving, een relatie tussen architectuur binnen en buiten.

Parklandschap

De appartementen, aan het Laapersveld en Utrechtseweg, zijn verdeeld over twee maal twee gebouwen met elk vier bouwlagen en een gezamenlijke parkeergarage die is opgenomen in het parklandschap. Aan de Laapersveld staan de acht, door de garage geschakelde, villa's.

Hestiahof Utrechtseweg / Laapersveld

- programma: appartementen en grondgebonden woningen
- datum oplevering: 2007

De drie projecten aan de rand van Hilversum zijn van dezelfde architect, maar drie keer anders uitgevoerd. De jury ziet veel verwijzingen naar de architectuur van Dudok en Frank Lloyd Wright, al laat het beschikbare budget een minder rijke detaillering en materialisering toe. Begrip is er voor de gedachte om de bebouwing van dit groene landgoed te intensiveren door appartementen toe te voegen. Wel rijst de vraag of de oorspronkelijke groene oase niet teveel woningen moet herbergen om het oorspronkelijke karakter van deze plek in herinnering te houden.

H&E ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Pension / woningen Nieuweg

Combinatiegebouw van dak- en thuislozen en starterswoningen waarbij een sociaal veilig gevoel in en om het complex erg belangrijk is. Het gebouw afficheert zich nadrukkelijk aan de Nieuweg, deelt het perceel in en betreft het bij de straat.

Project

De nieuwbouw op het terrein van een voormalige kwekerij is letterlijk om de te handhaven monumentale bomen heen ontworpen. Het perceel wordt door het gebouw opgedeeld in een openbaar deel aan de noordzijde, met de entrees en waar geparkeerd wordt. En een semi-openbaar deel aan de zuidzijde, waar het gebouw meer ruimte geeft voor een groene buitenruimte die aansluit op het bestaande park aan de overzijde van de Nieuweg. De noordgevel van het gebouw bestaat uit een langs het hele gebouw lopende gevel van stalen roosters. Door deze roosters ontstaat een rustig gevelbeeld. Overlast van de galerijen naar de omliggende tuinen wordt hiermee beperkt. De zuidzijde van het gebouw bestaat grotendeels uit glas. Het gebouw heeft hier een open karakter en richt zich maximaal op de zonnige gemeenschappelijke tuin. De kop van het gebouw is nadrukkelijk gericht op de Nieuweg. Hier lijkt het gebouw door de gelede vorm, de kleuren van de volumes, die verschillende functies weergeven, en het grote dakoverstek op een eigentijdse villa.

Programma

A Stichting de Cocon/ bouwdeel 1. Dak- en thuislozenopvang 480 m²: dagopvang (2 ruimtes), dokterspost, begeleidersvertrekken, kantoren, centrale keuken, kledingruilpunt, sanitaire ruimtes en wasserette, nachtopvang 12 slaapkamers à 8 m². Crisisopvang: woonkamer met 4 slaapkamers à 68 m². Begeleid wonen: 4 groepswoonkamers met keukens à 52 m² en op elke groep 6 slaapkamers à 18 m².

B Appartementen/bouwdeel 2: 27 starterswoningen à 56 m².

Nieuweg, daklozenopvang en woningen

- programma: daklozenopvang en 27 starterswoningen
- datum oplevering: 2008

De jury begrijpt dat een project naast een bestaande woonwijk waarin daklozenopvang en starterswoningen worden gecombineerd voor complicaties kan zorgen. Groot is daarom het respect voor het architectenbureau dat tien jaar lang heeft gelaveerd tussen de wensen van de opdrachtgever, het gemeentebestuur, de omwonenden en de gebruikers/bewoners van het project. Binnen vaak tegenstrijdige eisen is uiteindelijk een gebouw tot stand gekomen dat haar voorgeschiedenis weerspiegelt. Met name de eis dat de bestaande boom moet blijven staan en dat de omwonenden op geen enkele manier hinder mogen ondervinden van dit project heeft de ontwerpers parten gespeeld. Desondanks is –zowel stedenbouwkundig als architectonisch – een heldere scheiding tussen de daklozenopvang aan de straatzijde en de meer beschermd gelegen woningen tot stand gebracht. De verdiepte gelegen tuin biedt tegelijkertijd beschutting en afscheiding.

M. VAN HAAREN / ARCHIVOLT ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Dudok Revisted 2 (Liebergen)

Liebergen is het eerste herstructureringsgebied van Hilversum. Het heeft kwaliteiten van hoogwaardige stedenbouw en historisch belangrijke (Dudok) architectuur. In dat kader zijn de woningen herbouwd volgens de methode Dudok Revisited: de oorspronkelijke beeldkwaliteit van de complexen is teruggebracht in de nieuwbouw.

Programma Nieuwbouw en reconstructie van 75 eengezinswoningen.
Opdrachtgever Dudok Wonen.
Architect Marloes van Haaren; Archivolt Architecten.

Project

De verschillende bouwhoogtes, de verticale elementen, de iets naar achteren geplaatste kopwoningen, de grote kappen en de hoekoplossingen waren zeer karakteristiek voor de oorspronkelijke bouwblokken en bepaalden mede de stedenbouwkundige kwaliteit van de directe omgeving. Bij de herbouw zijn deze beeldbepalende elementen opnieuw ingezet, zodat deze nieuwe complexen de allure van weleer krijgen.

De ontwerpen van de architecten Dudok en Wormser & Wentink uit de jaren twintig zijn grondig bestudeerd en vormden het uitgangspunt voor de nieuwbouw. De kleine woningen zijn vervangen door (iets) grotere woningen en gebouwd volgens de huidige maatstaven en regelgeving.

Liebergen

- programma: woningen aan de Valkstraat / Kamerling Onnesweg e.o.
- datum oplevering: 2007

De jury waardeert de vernieuwende opvattingen over hoe om te gaan met monumenten, en het belang dat wordt gehecht aan architectonisch vakmanschap en detail. De cruciale eigenschap van dit project is de beslissing om de bestaande woningen te herbouwen, maar dan 10% groter dan oorspronkelijk. Daarmee ligt de kracht van Liebergen in de samenhang tussen de delen, in de eenheid binnen de verschillen in architectonische uitwerking van de deelplannen, en in de kwaliteit van de uitvoering. De wijk biedt een totaalvisie en heeft vooral als geheel betekenis. Precies daarom twijfelt de jury of het mogelijk is om één architect naar voren te halen, hoewel de waardering voor hun individuele inbreng groot is.

BRAAKSMA & ROOS ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Dudok Revisited (Liebergen)

Nieuwbouw binnen de wijk Liebergen, naar oorspronkelijk ontwerp van Dudok en Wormser.

Programma 83 nieuwbouwwoningen.
Opdrachtgever Dudok Wonen.
Architect Braaksma & Roos Architectenbureau;
Yske Braaksma; Milka Betka.

Project

Dit project betreft de wijk Liebergen, waarvoor het stedenbouwkundig plan werd ontworpen door Dudok, en oorspronkelijke woonblokken door architect Wormser. Over drie locaties verdeeld moesten woonblokken worden vernieuwd. Uitgangspunt was het behoud van het monumentale karakter en het versterken van de stedenbouwkundige en architectonische kwaliteit.

De nieuwe huizen zijn breder, dieper en hoger, maar dit valt niet op omdat de verhouding tussen gevelelementen niet veranderd is. Wormsers architectonische principes zijn behouden: herhalingen, continuïteit van lijnen, het spel tussen horizontale en verticale elementen, het bijzondere gebruik van metselwerk en het versterken van het gevoel van collectiviteit en saamhorigheid. De essentie van het oorspronkelijke komt terug in een vormtaal die refereert aan het verleden: de 'boekensteunen', de poorten, de kozijnen met de roedeverdeling, de doorlopende raampartijen. Door interpretatie van de oorspronkelijke vormgeving en details is de nieuwbouw een eigenzinnige vertaling geworden in plaats van een kopie. Het resultaat is een vertrouwd beeld met een nieuwe invulling.

Liebergen

- programma: woningen aan de Minckelersstraat e.o.
- datum oplevering: 2007

De jury waardeert de vernieuwende opvattingen over hoe om te gaan met monumenten, en het belang dat wordt gehecht aan architectonisch vakmanschap en detail. De cruciale eigenschap van dit project is de beslissing om de bestaande woningen te herbouwen, maar dan 10% groter dan oorspronkelijk. Daarmee ligt de kracht van Liebergen in de samenhang tussen de delen, in de eenheid binnen de verschillen in architectonische uitwerking van de deelplannen, en in de kwaliteit van de uitvoering. De wijk biedt een totaalvisie en heeft vooral als geheel betekenis. Precies daarom twijfelt de jury of het mogelijk is om één architect naar voren te halen, hoewel de waardering voor hun individuele inbreng groot is.

MULLENERS & MULLENERS ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Marconistraat (Liebergen)

Herbouw woningen aan de Marconistraat in Liebergen.

Programma 13 van de in totaal 79 woningen, opgeleverd in 2007, gelegen aan de Marconistraat (130-148) en Jan van der Heijdenstraat (147) - Lorentzweg (48-52). De overige woningen zijn opgeleverd in 2006.

Opdrachtgever Dudok Wonen.

Architect Ton Mulleners en Joost Assmann.

Project

Liebergen is een typische arbeiderswijk uit het begin van de twintigste eeuw waarbij de architectuur van W.M Dudok en J. Wormser het straatbeeld bepalen. In opdracht van Dudok Wonen hebben we in samenwerking met Architectenbureaus Marloes van Haaren en Braaksma en Roos gewerkt aan de herbouw van een deel van Liebergen. Onder supervisie van Hans Ruijssenaars.

Het doel was om binnen de huidige stedenbouwkundige contour nieuwe woningen te ontwerpen die voldoen aan de huidige wettelijke eisen maar waarbij het beeld van Dudok overeind blijft. De woningen zijn vergroot, maar in de juiste verhouding tot het beeld. De oude ontwerpen zijn tot in detail bestudeerd en vertaald naar een nieuw ontwerp. Zo zijn verdwenen elementen weer teruggekomen die in de loop van de jaren verdwenen waren. Voorbeelden zijn de roedes in het glas en de gemetselde erfscheidingen.

Blok 4 aan de Marconistraat is een letterlijke vertaling van het oude ontwerp, maar blok 2 is een nieuw ontwerp om het blok aan de Lorentzweg te sluiten.

Liebergen

- programma: woningen aan de Marconistraat e.o.

- datum oplevering: 2007

De jury waardeert de vernieuwende opvattingen over hoe om te gaan met monumenten, en het belang dat wordt gehecht aan architectonisch vakmanschap en detail. De cruciale eigenschap van dit project is de beslissing om de bestaande woningen te herbouwen, maar dan 10% groter dan oorspronkelijk. Daarmee ligt de kracht van Liebergen in de samenhang tussen de delen, in de eenheid binnen de verschillen in architectonische uitwerking van de deelplannen, en in de kwaliteit van de uitvoering. De wijk biedt een totaalvisie en heeft vooral als geheel betekenis. Precies daarom twijfelt de jury of het mogelijk is om één architect naar voren te halen, hoewel de waardering voor hun individuele inbreng groot is.

VAN HOOGEVEST ARCHITECTEN

PROJECTBESCHRIJVING

Stadskantoor Hilversum

Het raadhuis van Dudok is gedurende zeven jaar ingrijpend gerestaureerd. Hiervoor heeft Van Hoogevest Architecten in 1997 de prestigieuze Europa Nostra Award gekregen. Het naastliggende kantoorpand is getransformeerd tot hedendaags stadskantoor waarbij het betonnen casco gehandhaafd is gebleven, als onderdeel van de duurzaamheidsvisie.

Programma Verbouw (4.950 m² bvo) en uitbreiding (460 m² bvo).

Publieksfuncties, kantoren, restaurant en archief.

Opdrachtgever Burgemeester en wethouders van de gemeente Hilversum.

Architect Van Hoogevest Architecten, Amersfoort.

Projectbeschrijving

Vanwege de ligging naast het monumentale raadhuis is bewust gestreefd het gebouw te laten harmoniëren met het raadhuis en de parkachtige omgeving. De speciaal ontwikkelde glasgevels met bronsachtige uitstraling geven het gebouw een ingetogen en briliante uitstraling, die licht meekleurt met het daglicht en de omgeving. Grote glaspanelen en zorgvuldige positionering van de entree maken het een toegankelijk hedendaags stadskantoor waarin de representatieve entree ruimte met publieksbalies een centrale plaats inneemt. Het toepassen van natuurlijke materialen, als onderdeel van het Duurzaam Bouwen, zoals bamboe in het interieur, maken het een aangenaam en vriendelijk gebouw. Om een aangenaam binnenmilieu te realiseren is onder andere hoogwaardige ventilatie, koeling, individuele temperatuurregeling en daglichtafhankelijke verlichting met aanwezigheidsschakeling toegepast.

Uitbreiding raadhuis

- programma: kantoor en publieksvoorzieningen, inrichting buitenruimte
- datum oplevering: 2008

Dit kantoor uit de jaren 70, gelegen naast het Raadhuis, heeft een heel nieuw uiterlijk gekregen. Ook in het interieur is veel verbouwd om het gebouw geschikt te maken voor de afdeling Publiekszaken van de gemeente. De jury vindt met name de gevelhuid geslaagd, zoals deze steeds verandert bij veranderend licht. Het terughoudende grijsgroen geeft ruimte aan het naastgelegen raadhuis om visueel te domineren. Het tuinontwerp biedt aan het gebouw een mooie setting. Tegelijkertijd lijkt de entree niet de aanwezigheid te hebben die van een gebouw met dergelijke functie mag worden verwacht. Ook is de jury benieuwd naar het interieur.

Aan het eind van deze ronde langs de panelen besluit de jury dat de projecten 2, 5, 6, 7/8/9 afvallen, omdat deze naar haar oordeel geen voorbeeldfunctie kunnen vervullen, niet ver genoeg zijn gerealiseerd, of niet individueel zijn te beoordelen. De jury gaat ter plaatse kijken bij:

- 1 Het Filmtheater
- 3 Het Ooievaarplein
- 4 De appartementen aan de Naarderstraat
- 10 De uitbreiding van het raadhuis

De tweede ronde: op locatie

Alvorens te gaan kijken, vraagt de jury zich af wat het zwaarst moet wegen bij de beoordeling van deze, toch uiteenlopende, projecten. Kan een filmtheater of een plein vergeleken worden met appartementen of een kantoorgebouw? Ja, dat kan wanneer de betekenis wordt gezocht in de manier waarop deze projecten de kwaliteit van de bestaande omgeving verhogen, en als zodanig een statement maken over de ontwikkeling van de Hilversum en de opgave voor de toekomst. In Hilversum is de binnenstedelijke opgave de grootste. Er zijn nog veel woningen nodig, terwijl de gemeenten nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden heeft. Vanzelfsprekend mag die bouwactiviteit niet ten koste gaan van de woonkwaliteit van de gemeente. Om die te behouden, spelen groen en voorzieningen een grote rol. Zo bezien kan elk van de geselecteerde projecten een antwoord geven op de opgave die Hilversum te wachten staat.

1 Filmtheater

De jury vindt dat het eindresultaat veel beter is dan op grond van het zeer beperkte budget verwacht zou mogen worden. In de afwerking van de blinde gevel aan de achterzijde ontwaart zij zelfs nog de luxe van een zaagandprofiel in plaats van een vlakke plaatgevel. De integratie tussen het theater en de parkeeroprit is, hoewel als uitgangspunt niet erg gelukkig, goed geslaagd. De kleurrijke compositie van de zalen en de goede toepassing van materialen maken het

theater tot een absolute aanwinst voor de stad. Het geheel straalt optimisme en ondernemerschap uit dat de kwaliteit van het plein, vooral 's avonds, zeer ten goede komt. De detaillering is, hoewel eenvoudig, consistent en op veel punten verrijkt.

3 Ooievaarplein

Hoewel de waardering van de jury voor de rijke materiaalbehandeling van de gevels groot is, voelt zij op stedenbouwkundig niveau ongemakkelijkheden in het plan. De 'zwaarte' van het plan is voelbaar op straat, in de nabijheid van de gevels en de smalle stoepen. Om die volheid enigszins te verlichten, is een plein in het plan opgenomen, waarlangs balkons en terrassen zijn gesitueerd. Met als extra voordeel dat zo sociale controle mogelijk is op de activiteiten op het plein. Dat is een goede gedachte en met veel zorg uitgewerkt, maar de esthetica kan niet oplossen dat de overgang tussen openbaar en privéterrein te abrupt is. De architectuur is mooi, maar blijkt ook hoekig en weerbarstig in zijn modulaire uitwerking.

4 Appartementen Naarderstraat

De jury is onder de indruk van de subtiele stedenbouwkundige inpassing op deze complexe locatie. Het gebouw legt schijnbaar moeiteloos een relatie met de hoogtelijnen, het naastgelegen monumentale pand, en de kleine woonhuizen langs de Diepeweg. Parkeren is eenvoudig opgelost op het binnenterrein. Buitenruimte krijgt vorm als patio of dakterras. Met beperkte architectonische en financiële middelen is een evenwichtig en intelligent ontwerp gemaakt met behulp van repeterende, maar toch steeds anders uitgewerkte kozijnkaders in gesloten baksteenvolumes, opgetilde plattegronden en mooi geproportioneerde uitkragende balkons aan de Binnenhofzijde. De donkere kleur van de baksteen wordt nu, in de werkelijkheid, niet als somber, maar als bescheiden ervaren.

10 Uitbreiding Raadhuis

In het interieur oogt het gebouw als een juwelendoosje door zijn uitbundige materialisering, maar aan de buitenzijde kent het project zijn plaats naast het majestueuze Raadhuis van Dudok. Ook de evenwichtige volumeopbouw kan rekenen op de waardering van de jury. Maar de aansluiting tussen het (gedeeltelijk verdiept gelegen) gebouw en de omgeving is problematisch, en de entree is wel erg bescheiden. De jury concludeert dat de zorgvuldigheid van de compositie en afwerking binnen en buiten weliswaar grote waardering ontlokt, maar tenslotte niet voldoende bijval voor prijsroekening oogst.

Beslissing

Na bezichtiging van de gebouwen blijven twee projecten over waartussen de jury moeilijk kan kiezen: de appartementen aan de Naarderstraat en het Filmtheater. Woningen maken is een belangrijke opgave, maar bijzondere voorzieningen zijn daarbij onmisbaar.

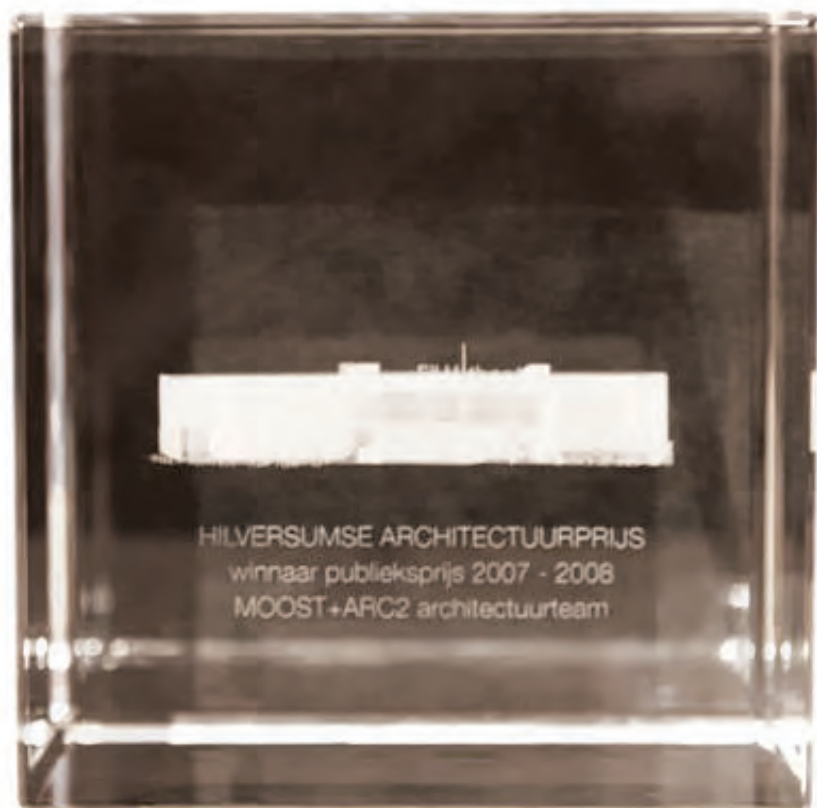
Het Herenplein was een vergeten, vormeloze plek tot het Filmtheater er structuur en leven terugbracht. Het geheel is een toonbeeld van avontuurlijk en aanstekelijk ondernemerschap. Op voorhand was de uitkomst ongewis, maar mede door de inzet van vrijwilligers staat het er nu wel en functioneert het uitstekend. Dat maakt het tot een uitzonderlijk optimistisch gebouw.

De appartementen aan de Naarderstraat daarentegen tonen het belang van gevoelige architectuur die nauwkeurig reageert op de ruimtelijke complexiteit van de omgeving. Het gebouw voegt zich op een ontspannen manier in zijn omgeving en de detaillering is consistent doorgevoerd. Zo verbindt het ontwerp alle elementen in zijn omgeving tot een coherent geheel. Ook hier was het budget beperkt. Toch zijn zelfs het parkeerprobleem en de buitenruimten van de verdiepingappartementen voorbeeldig opgelost.

Beide gebouwen tonen groot vakmanschap op een eigentijdse manier. Beide gebouwen zijn een voorbeeld voor de toekomstige opgave van Hilversum. Beide kunnen het debat over architectuur in Hilversum verder helpen. Het Filmtheater op een informele manier, de Naarderstraat door het doordachte ontwerp.

Doorslaggevend is uiteindelijk de mate waarin het project zijn omgeving heeft afgemaakt. Het Filmtheater is de goeie eerste steen om het gebied verder te ontwikkelen, het levert de juiste kwaliteit en een optimistische uitstraling. Maar het ultieme kwaliteitsstatement voor actuele en toekomstige ruimtelijke vraagstukken van Hilversum ziet de jury in de appartementen op de Naarderstraat.

De jury huldigt de mate waarin het gebouw alle problemen en losse eindjes binnen zijn context heeft opgenomen in een eenduidig, krachtig en bijzonder knap geconstrueerd ontwerp. Met relatief weinig middelen is een simpele compositie ontstaan die aan alle kanten een mooie aansluiting maakt. De architectonische uitvoering is subtiel en daardoor extra verrassend en zeer passend op de locatie. Dit project had nergens anders kunnen staan, en is daarmee in de ogen van de jury "typisch Hilversums". Met veel plezier kent zij de Hilversumse Architectuurprijs unaniem toe aan de appartementen aan de Naarderstraat.

De Publieksprijs

In samenwerking met de Gooi en Eemlander en de Woonbode organiseerde het bestuur van de Stichting Hilversumse Architectuurprijs de verkiezing voor de Publieksprijs.

Dezelfde genomineerde werken waar de vakjury zich over boog, werden in februari en maart 2010 gepubliceerd in de Gooi en Eemlander. Per week werden twee plannen beschreven. Na deze publicaties werd in de Woonbode nog een totaaloverzicht van de genomineerde plannen opgenomen.

Met de redactie van de Gooi en Eemlander en de Woonbode werd een stemprocedure ontwikkeld die eruit bestond dat belangstellenden via de website van beide media hun stem konden uitbrengen.

Op de website van de Stichting Hilversumse Architectuurprijs werd verwezen naar het adres om de stem uit te brengen.

Per emailadres kon maar één keer gestemd worden. Doublures werden uitgefilterd.

In totaal werden 550 geldige stemmen uitgebracht.

De afgetekende winnaar was Moost en Arc2 met het Filmtheater aan het Herenplein.

Een opvallende tweede plaats werd ingenomen door H&E architecten met de daklozenvoorziening de Cocon/ 27 woningen voor jongeren aan de Nieuweg.

De overige stemmen waren verdeeld over de overige genomineerden.

Inleiding van Hans Ruijssenaars op 8 april 2010 in het raadhuis van Hilversum ter gelegenheid van de uitreiking van de eerste Hilversumse Architectuurprijs

MONUMENTEN VAN DE TOEKOMST

De werktitel voor deze korte inleiding was oorspronkelijk "De monumenten van straks". 'Straks' is dichterbij dan de 'toekomst'.

De officiële toekomst voor monumenten is pas over 50 jaar !

Dit is zóver weg - en niet alleen voor mij -
dat je daar onbekommerd op kunt wachten
alsof het geen zorg voor vandaag is...

Bij 'straks' komt het echt dichterbij
krab je nog 'ns achter je oren
en kun je niet anders dan je afvragen
waarom je niet nú al beter je best doet...
Zodadelijk is 'straks', morgen is 'straks',
in de architectuur is 'straks' bijna 'nu'.

En daar wil ik het nu over hebben,
eerst over het tijdsbegrip
daarna over monumenten
en tenslotte over samenhang tussen die twee begrippen.
Samenhang als verbindende kracht.

Om het 'nu' inclusief het 'zonet' en 'zodadelijk'
beter te kunnen bevatten
is het misschien nuttig het tijdsbegrip wat op te rekken.

Bekend is dat de aarde circa 6 miljard jaar geleden
is ontstaan uit een grote gloeiende gaswolk.

De oudste sporen van leven op aarde
gaan zo'n 4,5 miljard jaar terug.

Wanneer je,
om deze astronomische getallen wat tastbaar te maken,
de levensduur van de aarde uitzet
op de tijdschaal van één jaar,
dan beslaat de afgelopen eeuw daarvan
ongeveer een halve seconde
en een gemiddelde architectencarrière zo'n 0,2 seconde...

De natuurwetten die de evolutie stuurden
vanaf het begin

- wat is begin in dit verband -
en die we pas heel recent

en stapje voor stapje leren doorgronden,
zijn nog steeds van kracht.
We hebben er bij voortduring mee te maken
ze zijn deel van onszelf.

Ik noem er enkele, niet de minst onbelangrijke

Zwaartekracht
Beweging
Groeikracht
Licht

Het kan niet anders dan dat ook ná ons
- en waarom kijken we niet ook minstens een miljard jaar vooruit
we hebben het hier per slot van rekening over echte duurzaamheid -
diezelfde natuurwetten, diezelfde fenomenen,
van kracht zullen blijven.

Zwaartekracht
Basismateriaal voor architecten.
Nog steeds weet niemand waarom massa's elkaar aantrekken.
Op atomaire schaal wordt daar hard aan gewerkt.
De deeltjesversneller bij Genève is één van de laboratoria daartoe.
In de klimaatwetenschap dringt dit fenomeen maar langzaam door.
Na het eerste inzicht dat Newton ons gaf
zo'n 300 jaar geleden
konden we de zwaartekracht wél berekenen.
NASA gebruikte in zijn ruimtevaartprogramma
dat inzicht uiterst geavanceerd en precies.
Alle ruimtereizen zijn erop gebaseerd.
De bekende foto van onze aardbol was mogelijk dankzij dat inzicht.
Maar nog steeds kunnen we de zwaartekracht niet verklaren.
Voor architecten en constructeurs is zwaartekracht
'materia prima'.

Beweging
Voortdurend peuterend aan ons tijdsbegrip.
Wij bewegen, onze omgeving beweegt,
op macro- en microschaal beweegt alles.
We weten dát er electronen zijn, niet wáár ze zijn.
Ze bewegen, zoals de hele kosmos beweegt.
De seizoenen bewegen en zijn sterker
dan de stevigste gebouwen
sterker dan de sterkste monumenten.

Groeikracht
Eén simpele wortel van een struik
kan binnendringen in de voet van de Domtoren in Utrecht
en uiteindelijk het gebouw 'optillen'.
Gebergten eroderen door groeikracht en vorst.
Monumenten worden ruïnes
en verkrumelen uiteindelijk, onvermijdelijk.

Licht
Zonder licht waren wij er niet
was er geen verwondering
geen architectuur.
Licht is misschien wel het mooiste bouw materiaal
altijd anders
altijd in beweging
onbarmhartig en kwetsbaar.
Licht geeft leven
maakt zichtbaar
licht
is

Verleden, heden en toekomst smelten samen
als het over fundamentele fenomenen gaat.
Historie ligt in ieder van ons opgeslagen.
Grotendeels vanzelfsprekend biologisch
maar daarnaast ook door opvoeding, opleiding
en door onze eigen voortdurende ontdekkingstocht.

We zijn historie
zou je kunnen zeggen.
We nemen dat verleden mee naar straks,
naar morgen, en vér voorbij de toekomst.
We maken deel uit van een ontwikkeling
die nog steeds gestuurd wordt door die natuurlijke wetten,
hoezeer we ook proberen die naar onze hand te zetten.
We nemen kennis van het verleden
of wat daarvan over is
maar we halen het heden nooit in.
Het heden benaderen lijkt me het beste
dat je bereiken kunt.
En dan blijkt misschien dat wat je vindt
van alle tijden is
dat het er al was...

Nu zeg ik iets over monumenten.

Het spannende is dat in het woord 'monument' het tijdsbegrip zit ingebakken.

In het Latijn is een monumentum een herinneringsteken.

Het werkwoord 'monére' betekent 'iemand aan iets herinneren'

zelfs ook met opvoedende werking: 'vermanen'.

Het monument verbindt het verleden met het 'nu',

het herinnert aan iets in het verleden

en leert een les aan het heden.

In de Monumentenwet 1988 die nu van kracht is

gaat het om 'zaken' van minstens 50 jaar oud

die van algemeen belang zijn vanwege

schoonheid, betekenis voor de wetenschap

en/of van cultuurhistorische waarde.

Het merkwaardige in deze omschrijving is

dat schoonheid en betekenis voor de wetenschap

ontkoppeld worden van het heden,

zelfs van het recente verleden.

Pas na 50 jaar zijn we blijkbaar in staat

de schoonheid of de betekenis voor de wetenschap

op waarde te schatten...

Ook de cultuurhistorische betekenis,

alhoewel het tijdsbegrip daar wel is inbegrepen,

laat zich volgens de omschrijving pas na 50 jaar waarderen.

Je zou kunnen zeggen

dat ons onvermogen om wezenlijke kwaliteit te herkennen

geïstitutionaliseerd is in die monumentenwet...

Natuurlijk is het zo dat je vaak pas later

in de gaten hebt hoe belangrijk iets was,

toch zijn er ook nu 'zaken', monumenten,

die per direct een fundamentele snaar raken.

Soms gebeurt het bij het luisteren naar muziek,

het lezen van een gedicht,

het kijken naar een schilderij

of bij het betreden van een ruimte...

Het kan ieder van ons overkomen, afzonderlijk,

maar soms ook collectief...

als die snaar gemeenschappelijk is,

wortels heeft in de fundamenten van ons begin.

Al onze zintuigen zijn poorten naar dat begin.

Er is meer dat ons bindt dan ons scheidt.

Als architect ben je niet bezig

met de schoonheid van over 50 jaar, maar met die van nu.

De wetenschapper werkt ook met zijn nieuwsgierigheid van nu.

Gebaseerd op zijn reeds verworven kennis en gevoel

stelt hij de volgende vraag,

verlegt hij stapje voor stapje

het inzicht in die oneindige complexiteit.

Het algemeen belang wordt nú gediend

en niet pas over 50 jaar.

Ook het culturele belang is van alledag.

De manier waarop we nu met elkaar omgaan

is van oneindig veel meer belang

dan de samenvatting die je na 50 jaar

van die manier kunt geven.

Een mooi voorbeeld van verwarring is het begrip 'stijl'

waarbij heden en verleden omgedraaid worden.

Als architect ben je er niet mee bezig

je ontwerpt altijd in het heden.

Critici en historici kunnen op z'n best

je werk later beschrijven en zelfs rubriceren,

wat de waarde daarvan ook moge zijn.

'Stijl' is per definitie een achteraf-begrip.

Waar je bij het ontwerpen wel mee bezig bent

zijn fascinaties en passies.

Waar je nauwelijks van los komt

zijn je beperkingen.

Misschien dat die combinatie 'stijl' oplevert.

Fascinaties, passies en beperkingen brengen mensen bij elkaar

en hebben grote invloed op het ontwerp,

maken gebouwen herkenbaar, vormen een handschrift

en worden dan soms als groep benoemd

met gemeenschappelijke kenmerken

niet als doel

maar als gevolg

'n Stijl?

'n -isme?

De beschrijving van een stijl kan je wel helpen

inzicht te krijgen

in bewegingen, motieven, omstandigheden,

maakt het verleden enigszins vatbaar,

maar blijft altijd een afgeleide

een achteraf-samenvatting

die de werkelijkheid van toen

per definitie te kort doet.

Het omgekeerde kan ik me nauwelijks voorstellen:
dat je eerst een stijl kiest
en vervolgens aan de slag gaat.
Je verarmt daarmee het leven tot een levensstijl
en de essentie tot z'n imago.

Er zijn prachtige voorbeelden van monumenten
die volstrekt actueel zijn.
Ik noem er twee, nogal verschillend.

De eerste, heel recent, de zojuist overleden politicus Van Mierlo.
Een monument van een man
omdat hij voortdurend vragen stelde
zelfs over de beginselen van zijn eigen partij.
Een politicus bij wie de verwondering niet verdampte
en die ons steeds weer herinnerde
aan de fundamentele beginselen van staatkunde.

Het tweede voorbeeld is alweer bijna honderd jaar oud,
klein, heel bescheiden, maar groot van betekenis.
Het is de rood-blauwe stoel van de monumentale Rietveld.
Na een voorgeschiedenis van vele eeuwen
waarbij ruimte en constructie altijd samenvielen,
culminerend in de 18e en 19e eeuwse opleidingen tot architect
volgens de Beaux-Arts principes,
ontwerpt Rietveld deze stoel in 1918.
Hij omsluit de ruimte niet,
maakt geen massa met een 'binnen' en een 'buiten'
maar laat de ruimte vrij door de stoel bewegen.
Een revolutie in de architectuur!
Van enorme betekenis in het denken over ruimte.
Hij zet ramen open (zoals het hoekraam in het Schröderhuis)
waardoor het denken lucht krijgt...
In de engelse taal worden die twee verschillende ruimten
prachtig uit elkaar gehouden door de woorden
'room' en 'space',
de omsloten ruimte tegenover de continue ruimte.

Dat de stoel geen toeval was
maar het resultaat van een nieuw en fris inzicht
blijkt uit de kleurstelling van het losse rug- en zitvlak:
rood en blauw
en uit het geel schilderen van de kopse kanten
van het zwarte
toch wel voor de zwaartekracht noodzakelijke onderstel.
Alsof deze latjes geen dikte, geen materie hebben
oppervlakte in plaats van massa,
'space' in plaats van 'room'.

Dit voorbeeld van Rietveld is daarom zo belangrijk
omdat tot op de dag van vandaag
dat opengebroken begrip van ruimte actueel is.
Ik noem enkele belangrijke leermeesters.
Cuijpers en Berlage herinneren ons voortdurend
aan de omsloten ruimte volgens de Beaux-Arts-principes.
Dudok ontwerpt hoofdzakelijk vanuit de omsloten ruimte,
ook in zijn stedenbouwkundige plannen.
Louis Kahn blijft z'n leven lang trouw aan die omsloten ruimte.
Rietveld en vooral Duiker daarentegen exploreren de continue ruimte.
Aldo van Eijck verbindt de twee steeds verder uit elkaar groeiende opvattingen
met zijn prachtige zin:
'Whatever space means, place means more !'
Hij voegt daarbij een mooie foto van een jongetje
dat om een hoekkolom van het Burgerweeshuis danst.
De verschillende met koepels afgedekte omsloten ruimten
openen zich op de hoeken...
waar binnen en buiten
samen een plek vormen...

De huidige veelbeoefende anti-zwaartekracht-architectuur
- blijkbaar een obsessie van deze generatie -
komt voort uit de hiervoor beschreven aanloop.
De continue ruimte slaat nu ook toe en door in de stedelijke samenhang.
Gebouwen maken zich los uit hun omgeving
en keren haar de rug toe...
De ontdekking van Rietveld wordt misbruikt.
Het icoon manoeuvreert zich in een splendid isolation...
In Bilbao completeert weliswaar het prachtige Museum van Gehry de hele stad
maar hoeveel iconen kan een stad aan?
Hoeveel iconen kun je naast elkaar bouwen
die ook 'iconen' blijven
in plaats van onderdeel te worden
van de kermis der ijdelheden...
Heeft Rietveld hiertoe het ruimtelijk denkraam opengezet?
Is ruimte restruimte geworden, verwaarloosbaar?
Is de stad een campus aan het worden
een veld met individuele expressies
vanuit individuele emoties
of is er toch samenhang?

Heeft Aldo van Eijck vergeefs een brug gebouwd?

Heeft het zin te doen alsof de zwaartekracht niet bestaat?
Zwaartekracht,
'materia prima' voor architecten.

Ik heb nu even stilgestaan
bij zowel het tijdsbegrip als bij monumenten.
Over beide onderwerpen kun je boeken vol schrijven.
Dat doen anderen wel.
Lees bijvoorbeeld het recente 'Stil de Tijd' van Joke Hermsen
'een pleidooi voor een langzame toekomst'.
Ik wil nu proberen hardop te denken
over de samenhang tussen het tijdsbegrip en monumenten.
Hoe hangen die begrippen samen
en hoe kan het denken over samenhang
iets opleveren voor nu?

Samenhang is misschien wel een van de belangrijkste begrippen
in onze huidige maatschappij.
Kenniss ligt voor het oprapen,
is via internet voor vrijwel iedereen toegankelijk.
maar hoe ga je om met die overweldigende hoeveelheid?
Tot voor kort was kennis elitair,
kon alleen met veel moeite en geld verworven worden.
Nu is kennis een tsunami – 'op bestelling'.
Descartes vond verwondering maar een rare hobby.
Hij vond de toen moeilijk te vergaren kennis veel belangrijker.
Nu is verwondering de rode draad in die tsunami van kennis.
De ontdekkingen van nu gaan over de samenhang van kennis.
Als licht materie is, heeft magnetisme daar dan vat op?
Wat is de samenhang tussen zwaartekracht en magnetisme?
Gelden de zwaartekrachtwetten ook op atomaire schaal?
Wat is de invloed van zwaartekracht op de zeespiegelstijging?
Elke vraag roept steeds meer vragen op.
Het gaat altijd over samenhang.
Is er samenhang tussen
tijd, monumentaliteit en kwaliteit?
Bij monumentaliteit bedoel ik natuurlijk niet
de gebruikelijke associatie met axialiteit, symmetrie en classicisme
maar meer de voorbeeldige kwaliteit door de tijd heen.
Het gaat niet om het grote, het globale,
samenhang is immers schaalloos en niet meetbaar.
Die voorbeeldige kwaliteit is vaak onmiddellijk afleesbaar
in de samenhang tussen het geheel en de delen.
Het detail ondersteunt het geheel.
Waar het betekenisvolle detail ontbreekt,
verdwijnt het geheel in de mist.
Denk aan dat gele kopse vlakje van het latje van Rietveld
dat kleine detail bevestigt de grote gedachte.

Wie het kleine niet eert, deert het grote.

De liefde en zorgvuldigheid
die je als vormgever meegeeft aan een project
blijft afleesbaar, op elk schaalniveau.
Ik ben ervan overtuigd dat zorg en liefde
die je investeert in je werk
afstraalt en verstaan wordt.
Ook die samenhang is onderdeel van een monument.
Het zijn allemaal niet-spectaculaire eigenschappen,
geen heldendom door landmarks en iconen.
Het gaat misschien wel meer om het bescheidene
het kwetsbare
het broze.

Elke dichter weet dit.

Komen fundamentele samenhang en poëzie
voort uit dezelfde oorsprong?

Terug nog even naar het begin, de oorsprong van monument.
'Het monument herinnert aan iets'.
Als je dit letterlijk neemt
dan kan het ook herinneren
aan wat er altijd al was
maar wat je je niet bewust was
totdat het monument je daaraan herinnerde...
Dan kan een monument ook gisteren gemaakt zijn
en hoeft er geen 50 jaar van onderhoud, verval of afbraak
aan voorafgegaan te zijn.
Dan kan ook een bestaand monument
een vitaal onderdeel zijn van deze tijd,
aangepast aan het nieuwe gebruik
met hetzelfde respect waarmee het eerder gemaakt is.
Geen pleidooi dus voor bevrozing van de status-quo
maar ruimte voor respectvolle aanpassing aan nieuw gebruik.
Het kan gewoon niet fout zijn
wanneer zowel het bestaande monument
als ook de nieuwe toevoeging,
een wijziging, uitbreiding of hergebruik,
zijn ontstaan vanuit hetzelfde begin.

Zou het hierom kunnen gaan
dat een monument herinnert aan dat begin
aan de altijd aanwezige fundamentele fenomenen?

Dat de tijdloosheid van die fenomenen én hun samenhang
de kiem is van
schoonheid
de kiem is van
betekenis voor de wetenschap
de kiem is van
de cultuurhistorische betekenis?

De bron ook van poëzie?

Ik durf de stelling aan
dat de mate waarin een 'zaak' (in termen van de wet)
in staat is ons in verbinding te brengen
met onze 'materia prima' - het DNA van kwaliteit-
dat die mate bepalend is voor kwaliteit
die overeind blijft,
monumentaal dus.

Niet monumenten ván de toekomst
maar monumenten vóór de toekomst.

Laten we daaraan werken.

De instelling van de Hilversumse Architectuur Prijs
hoopt op deze manier bij te dragen aan die kwaliteit,
aan het gesprek daarover, het debat,
maar bovenal aan het besef van die blijvende kwaliteit
bij vormgevers op elk schaalniveau,
bij opdrachtgevers, bestuurders, bouwers, gebruikers en inwoners.
Alleen als we samen dat besef koesteren
werken we aan de monumenten vóór de toekomst.

Ik dank u voor uw aandacht.

Hans Ruijssenaars

COLOFON

- Bestuur** Het bestuur van de Stichting Hilversumse Architectuurprijs bestaat uit:
- Peter van Dulst, voorzitter
 - Karen Heerschop, secretaris
 - Hendrik Jan Kappelle, penningmeester
 - Hans Ruijssenaars, algemeen bestuurslid
 - Joke Ubbink, algemeen bestuurslid
- Stef van Breugel, adviseur van het bestuur
- Website** www.Hilversumsearchitectuurprijs.nl
- Publieksprijs** Organisatie van de Publieksprijs en redactie van de projectbeschrijvingen in deze uitgave: Eddie de Paepe en Jaap van den Bergen (Gooi en Eemlander en Woonbode)
- Juryrapport** Het juryrapport werd geschreven door Indira van 't Klooster (Architectuur Lokaal)
- Secretariaat** Stichting Hilversumse Architectuurprijs
Kerkbrink 6, 1211 BX Hilversum
- Vriendenlijst** De Hilversumse Architectuurprijs wordt mede mogelijk gemaakt door de bijdragen van:
ABN-AMRO Bank	Gemeente Hilversum
AM Wonen	Museum Hilversum
Bouwbedrijf Aalberts	Slokker Bouwgroep
BK Bouw	Syntrus Achmea Vastgoed
De Alliantie Gooi en Vechtstreek	TOP Vastgoed & Projectontwikkeling
Noordhoek Offset	Van Hengstum & Stolp Notarissen
Dudok Wonen	VGG Adviseurs
Gooi en Eemlander / Woonbode	Weidmann & Weidmann Reclamebureau